

YAHUDİLERİN PEYGAMBER SAS'DEN İSTEKLERİ*

Es-selâmü aleyküm ve rahmetu'llâhi ve berekâtühû!..

Aziz ve sevgili Ak-Televizyon izleyicileri ve Ak-Radyo dinleyicileri! Allah'ın selâmı, rahmeti üzerinize olsun...

Cenâb-ı Hakk'a sonsuz hamd ü senâlar ederiz, bizleri Üç Aylara eriştirdi. Receb ayına girmiş bulunuyoruz. Arabistan'la aramızda bir günlük fark var. Onlarda pazar günü idi Receb'in biri, bizde pazartesi günü... Ama bu farklı başlayış Regâib Kandilini etkilemeyecek. Regâib Kandili perşembeyi cumaya bağlayan gece olacak. Allah nasib ederse, inşâallah o gün de, sizinle uzaktan sohbetimizi yaparız.

Bugünkü sohbetimizin konusu, Bakara Sûresi'nin 108. ayet-i kerimesindeki hususlar. Allah-u Teâlâ Hazretleri bu ayet-i kerimede buyuruyor ki, *bi'smi'llâhi'r-rahmâni'r-rahîm*:

أَمْ تُرِيدُونَ أَنْ تَسْأَلُوا رَسُولَكُمْ كَمَا سُئِلَ

مُوسَىٰ مِنْ قَبْلُ وَمَنْ يَتَّبِعِ الْكُفْرَ

بِالْإِيمَانِ فَقَدْ ضَلَّ سَوَاءَ السَّبِيلِ

(Em türîdûne en tes'elû rasûleküm kemâ süile mûsâ min kabl, ve men yetebeddeli'l-küfre bi'l-îmâni fekad dalle sevâe's-sebîl.) (Bakara, 2/108) *Sadaka'llâhu'l-azîm.*

* Bu konuşma; Merhum Dr. Metin Erkaya tarafından, titizlikle çalışılarak metne dönüştürülmüştür. Mekanı Cennet olsun.

Burada Peygamber SAS Efendimiz vazifesini yaparken, insanları Cenâb-ı Hakk'ın yoluna davet ederken, İslâm'a çağırırken, yahudilere ikazlarda bulunurken, müşriklerin veyahut yahudi alimlerinin direnmek için, inat olsun diye müşkilat çıkartmak için ve Rasûlüllah SAS Efendimiz'in davetine icabet etmemeye bahaneler uydurmak için, bir çok şeyler istemeleri bahis konusu ediliyor. İşte onlar neler istemişler, sebep-i nüzûlünü şöyle rivayet ediyor alimlerimiz:

a. Gökten Kitap, Yerden Nehir İstemeleri

İbn-i Abbas RA'dan rivayet edildiğine göre, Râfi ibn-i Hureymile ve Vehb ibn-i Zeyd isimli kişiler demişler ki:¹

قَالَ رَافِعُ بْنُ حُرَيْمِلَةَ وَوَهْبُ بْنُ زَيْدٍ يَا مُحَمَّدُ
اٰتِنَا بِكِتَابٍ تُنَزِّلُهُ عَلَيْنَا مِنَ السَّمَاءِ نَقْرُوهُ
وَفَجِّرْ لَنَا اَنْهَارًا نَتَّبِعُكَ وَنُصَدِّقُكَ فَاَنْزَلَ اللهُ
فِي ذَلِكَ مِنْ قَوْلِهِمْ اَمْ تُرِيدُونَ اَنْ تَسْأَلُوا
رَسُوْلَكُمْ كَمَا سِئِلَ مُوسَى مِنْ قَبْلُ وَمَنْ يَتَّبِدَلِ
الْكُفْرَ بِالْاِيْمَانِ فَقَدْ ضَلَّ سَوَاءَ السَّبِيْلِ

(ابن أبي حاتم عن ابن عباس)

¹ İbn-i Ebî Hâtim, *Tefsir*, c.I, s.293, no:1072.

Bu iki şahıs, sanıyorum yahudilerin azıllıklarından, inatçılarından iki isim, Râfi ibn-i Hureymile ve Vehb ibn-i Zeyd teklif etmişler:

(*Yâ muhammed, i'tinâ bi-kitâbin tünezzilehû aleynâ mine's- semâi nakrauhû*) “Ey Muhammed! Gökten üzerimize bir kitap getir ki, semâdan o kitabın üzerimize geldiğini görelim, biz de onu okuyalım!” Böylece bir olağanüstü şey istemiş oluyorlar.

(*Ve feccir lenâ enhâren*) “Bize yeryüzünden bu kurak kumların, taşların arasından nehirler fışkırttır, çıkart; (*nettebi'ke ve nüsaddıkke*) o zaman sana tâbi oluruz, o zaman seni tasdik ederiz.” demişler. Emrin cevabı olduğu için, bunlar meczum oluyor.

Yâni istedikleri şey ne: Gökten böyle gözleriyle gördükleri maddî, ciltli, sayfalı bir kitap insin de onu okusunlar... Veyahut da böyle nehir olmayan, su olmayan kumların, taşların arasından nehirler çıkartsın Peygamber Efendimiz... “O zaman, bu olağanüstü durumları görünce, biz sana inanırız.” demişler. Ama bu, onları görünce inanacaklarından değil... Sırf nasıl olsa bunu yapamaz gibi bir düşünce içinde olduklarından, böyle şeyler istiyorlar. Yâni, müşkilat çıkartmak ve olmadık şeyler istemek tarzında.

O zaman, onların bu olumsuz, çirkin, küstah tavırlarına karşılık Cenâb-ı Hak bu ayet-i kerimeyi indirmiş. Sebeb-i nüzûl, yâni ayetin iniş sebebi bir rivayette bu.

Bu olayı anladıktan sonra ayetin mealini sunalım:

(*Em türîdûne*) “Yoksa siz istiyor musunuz ey bu soruları soranlar, ey imana gelmeyip de çeşit çeşit kaytarmalar yapmak isteyenler; (*en tes’elû rasûleküm kemâ suile mûsâ min kabl*) daha önce yahudilerin Mûsâ AS zamanında, Mûsâ AS’dan sordukları, istedikleri gibi, siz de böyle Rasûlünüzden olmadık şeyler mi istiyorsunuz yoksa?..”

(*Ve men yetebeddeli’l-küfre bi’l-îmân*) “İmanı bir kenara koyup iman edecek yerde, iman etmeyip de küfrü tercih edenler, küfürde kalmaya razı olanlar, iman ile küfrü değiştirenler; alışverişlerinde ters bir alışveriş yapmış oluyorlar. İmanı veriyorlar, iman ellerinden gidiyor, ellerine geçmiyor, küfre sahip oluyorlar, onu alıyorlar. Kim böyle imanı küfür ile tebdil eder, değiştirirse, (*fekad dalle sevâe’s-sebîl*) muhakkak ki o, kesin olarak dosdoğru, dümdüz yolu sapıtmış olur.” deniliyor.

Bir sebab-i nüzül bu; Râfi ibn-i Hureymile ve Vehb ibn-i Zeyd gibi kişilerin, “Bize gökten bir kitap indir, yerden nehirler fışkırttır, o zaman sana tâbi oluruz, seni tasdik ederiz.” demeleri.

b. Yahudilerin Keffareti Gibi Keffaret İstenmesi

Başka bir rivayet de, Ebü’l-Âliye’den nakledilmiş:

قَالَ رَجُلٌ يَا رَسُولَ اللَّهِ لَوْ كَانَتْ كَفَّارَتُنَا
كَكْفَارَاتِ بَنِي إِسْرَائِيلَ فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اللَّهُمَّ لَا نَبْغِيهَا ثَلَاثًا مَا أَعْطَاكُمْ اللَّهُ
خَيْرٌ مِمَّا أُعْطِيَ بَنِي إِسْرَائِيلَ كَانَتْ بَنُو
إِسْرَائِيلَ إِذَا أَصَابَ أَحَدُهُمُ الْخَطِيئَةَ وَجَدَهَا
مَكْتُوبَةً عَلَى بَابِهِ وَكَفَّارَتَهَا فَإِنْ كَفَّرَهَا كَانَتْ
لَهُ حِزْبًا فِي الدُّنْيَا وَإِنْ لَمْ يُكْفِرْهَا كَانَتْ لَهُ
حِزْبًا فِي الْآخِرَةِ فَمَا أَعْطَاكُمْ اللَّهُ خَيْرٌ مِمَّا
أُعْطِيَ بَنِي إِسْرَائِيلَ قَالَ وَمَنْ يَعْمَلْ سُوءًا
أَوْ يَظْلِمْ نَفْسَهُ ثُمَّ يَسْتَغْفِرِ اللَّهَ يَجِدِ اللَّهَ
غَفُورًا رَحِيمًا

(Kâle racülün yâ rasûla'llâh!) Adamın birisi
Peygamber Efendimiz'e demiş ki: “Yâ
Rasûlallah!” Demek ki mü'min bir kimse...
(Lev kânet keffârâtünâ kekeffârâti benî
isrâîl) “Keşke bizim de günahlarımıza karşı,
Benî İsrail'in günahlarının affı için keffaretler
olduğu gibi, bizim de keffaretlerimiz olsaydı.”
demiş. Böyle bir istekte bulunmuş Peygamber
Efendimiz'den.

Peygamber SAS buyurmuş ki: (*Allâhümme lâ nebğîhâ selâsen*) Üç defa, “Yâ Rabbi, biz öylesini istemiyoruz! Yâ Rabbi biz öylesini istemiyoruz! Aman yâ Rabbi, biz onlarınki gibi istemiyoruz!” demiş. Yâni, “Yahudilere kefarete gibi emredilen şeyler bize de emredilsin!” diyene, üç defa “Aman, biz öylesini istemiyoruz yâ Rabbi!” diye karşılık olarak böyle buyurmuş Efendimiz.

Sonra buyurmuş ki: (*Mâ a'tâkümu'llâhu hayrun min mâ a'tâ benî isrâîl*) “Benî İsrâîl'e verdiklerinden, size verdikleri çok daha hayırlıdır. Siz yanlış şey istiyorsunuz.”

Benî İsrâîl'in durumu ne idi?.. (*Kânet benû isrâîle izâ esâbe ehadehümü'l-hatîete*) “Onlardan birisi bir hata, günah, cürüm işlediği zaman, (*vecedehâ mektûbeten alâ bâbihi*) kapısının üzerine onu yazılı görürdü.” Yâni, “İşte falanca kişi bu akşam, bu gece, bu gündüz çarşıda, pazarda şu günahı işledi.” diye yazılı gördü. Ve onun da kefareti yazılı olurdu. “İşte bundan kurtulması için şu lâzım!” diye (*Fein kefferehâ kânet lehû hızyen fi'd-dünyâ*) “Eğer keffaretini yapsa bile, dünyada artık bir kere namı lekelenmiş olurdu.

‘Falanca günahı işlemiş bir insan, kapısına şu günahı işledi diye yazılmış bir insan’ diye, dünyada bir utanç mevzuu olurdu bu, aşağılanma sebebi olurdu.

(*Ve in lem yükeffirhâ*) Eğer o bedeli yapmazsa, affolunması için gerekli kefareti yapmazsa; o zaman (*kânet lehû hızyen fi'l-âhireh*) ahirette hüsrân ve felâket sebebi olurdu.

(Femâ a'tâkümü'llâhu hayrun min mâ a'tâ benî isrâîl) Ama, size Allah'ın verdiği, Benî İsrâîl'e sağladığı keffaret yollarından çok daha hayırlı... (Kâle) Nitekim Kur'an-ı Kerim'de size buyurdu ki:

وَمَنْ يَعْمَلْ سُوءًا أَوْ يَظْلِمْ نَفْسَهُ ثُمَّ يَسْتَغْفِرِ

اللَّهُ يَجِدِ اللَّهَ غَفُورًا رَحِيمًا

(النساء: ١١٠)

(Femen ya'mel sûen ev yazlim nefsehû) 'Kim bir kötülük işlerse, yahut nefesine zulmederse, günaha bulaşırsa; (sümme yestağfiri'llâhe) ondan sonra hatasını anlayıp da 'Affet beni Allah'ım!' diye Cenâb-ı Hak'tan afv ü mağfiret dilerse; (yecidi'llâhe gafûran rahîmâ) Cenâb-ı Hakk'ı çok mağfiret edici, çok merhametli olarak görür, bulur.' (Nisa, 4/110) Yâni, o kusur işlese de, günah işlese de, tevbe edince, Allah afv ü mağfiret eder ve Cenâb-ı Hakk'ın ne kadar mağfiret edici olduğunu, ne kadar merhametli olduğunu o şahıs bizzat anlar, o durumla karşılaşır, müşahede eder.' Allah Kur'an-ı Kerim'de böyle buyurdu."

Binâen aleyh, nerede Benî İsrail'in dünyada rezillik, ahirette kepezelik sebebi olan o keffaret şekli; nerede Cenâb-ı Hakk'ın böyle, sadece tevbe edeni affederim mânâsında indirdiği bu ayet-i kerime!..

Ve yine Peygamber SAS Efendimiz buyurmuş ki:²

الصَّلَوَاتُ الْخَمْسُ مِنَ الْجُمُعَةِ إِلَى الْجُمُعَةِ
كَفَّارَاتٌ لِمَا بَيْنَهُنَّ

(م. ت. حم. خز. حب. ع. ق. عن أبي هريرة)

(*Es-salevâtü'l-hams, mine'l-cumuati ile'l-cumuah, keffârâtün limâ beynehünne*) “Beş vakit namaz kendi aralarında ve cuma namazı da öteki cumaya kadar, iki cuma arasındaki günahlara kefarettir.” buyurdu.

Yâni, namaz kılınca günahlar affoluyor. Cuma namazı kılınca, haftalık günahları affoluyor. Bu keffaret gayet güzel... Namaz kılmakla afv ü mağfiret olması çok hayırlı, çok kolay bir keffaret olmuş oluyor.

Tabii başka müjdeler de var. Buyurdu ki Peygamber Efendimiz:³

مَنْ هَمَّ بِسَيِّئَةٍ فَلَمْ يَعْمَلْهَا لَمْ تُكْتَبْ عَلَيْهِ
وَإِنْ عَمِلَهَا كُتِبَتْ سَيِّئَةٌ وَاحِدَةٌ وَمَنْ هَمَّ
بِحَسَنَةٍ فَلَمْ يَعْمَلْهَا كُتِبَتْ لَهُ حَسَنَةٌ وَاحِدَةٌ
وَإِنْ عَمِلَهَا كُتِبَتْ لَهُ عَشْرُ أَمْثَالِهَا
وَلَا يَهْلِكُ عَلَى اللَّهِ إِلَّا هَالِكٌ

(خ. م. حم. طب. هب. حل. عن ابن عباس؛ م. حم. ع. عن أنس؛ حم. طب. هب. عن أبي هريرة)

(*Men hemme bi-seyyietin ve lem ya'melhâ, lem tektüb aleyhi*) “Bir kötülüğe yapmaya niyet eden, ama sonra bu kötülüğü yapmayan kimseye bu kötülük yazılmaz. (*Ve in amilehâ*) Eğer bu kötülüğe dayanamayıp, şeytana uyup, nefse uyup işlerse, irtikâb ederse; (*kütibet seyyieten vâhideten.*) bir kötülük, bir günah olarak yazılır defterine.

² Müslim, *Sahîh*, c.I, s.209, no:233; Tirmizî, *Sünen*, c.I, s.418, no:214; Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.II, s.359, no:8700; İbn-i Huzeyme, *Sahîh*, c.I, s.162, no:314; İbn-i Hibbân, *Sahîh*, c.V, s.24, no:1733; Ebû Ya'lâ, *Müsned*, c.XI, s.371, no:6486; Beyhakî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.II, s.466, no:4236; Taberânî, *Müsnedü's-Şâmiyyîn*, c.III, s.303, no:2331; Ebû Hüreyre RA'dan.

³ Buhârî, *Sahîh*, c.V, s.2380, no:6126; Müslim, *Sahîh*, c.I, s.118, no:131; Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.I, s.279, no:2519; Dârimî, *Sünen*, c.II, s.413, no:2786; Taberânî, *Mu'cemü'l-Kebîr*, c.XII, s.161, no:12760; Beyhakî, *Şuabü'l-İman*, c.I, s.299, no:334; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, c.II, s.308; Abd ibn-i Humejd, *Müsned*, c.I, s.236, no:716; Ebû Avâne, *Müsned*, c.I, s.81, no:242; İbn-i Asâkir, *Mu'cem*, c.II, s.39, no:1128; Hatîb-i Bağdâdî, *Târih-i Bağdad*, c.IX, s.415, no:5027; Abdullah ibn-i Abbas RA'dan.

Müslim, *Sahîh*, c.I, s.145, no:162; Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.III, s.148, no:12527; Ebû Ya'lâ, *Müsned*, c.VI, s.170, no:3451; Ebû Avâne, *Müsned*, c.I, s.115, no:344; Enes ibn-i Mâlik RA'dan.

Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.II, s.234, no:7195; Taberânî, *Mu'cemü'l-Evsat*, c.IV, s.260, no:4140; Beyhakî, *Şuabü'l-İman*, c.V, s.388, no:7041; Ebû Avâne, *Müsned*, c.I, s.81, no:241; İbn-i Râhaveyh, *Müsned*, c.I, s.26; Ebû Hüreyre RA'dan.

İbn-i Hibbân, *Sahîh*, c.XIV, s.45, no:6171; Taberânî, *Mu'cemü'l-Kebîr*, c.IV, s.206, no:4152; Hureym ibn-i Fâtik el-Esedî RA'dan.

Taberânî, *Mu'cemü's-Sağîr*, c.I, s.302, no:502; Tayâlisî, c.I, s.62, no:464; Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl*, c.XIII, s.173, no:2878; Ebû Zerri'l-Gıfârî RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.IV, s.234, no:10315; *Mecmaü'z-Zevâid*, c.X, s.214, no:17186, 17187; *Câmiu'l-Ehâdîs*, c.IX, s.18, no:7816; İbn-i Ebî Hâtim, *Tefsir*, c.I, s.294, no:1074.

(*Ve men hemme bi-hasenetin felem ya'melhâ*) Ama bir iyiliği yapmaya niyet edip de, bir sebeple, mâni olup da onu yapamazsa; (*kütibet lehû haseneten vâhideh*) ona bir hasene yazılır. Yâni yapmadığı halde; bir mâni çıktı, yapmadı, niyet etti diye bir sevap yazılır. (*Ve in amilehâ kütibet lehû aşru emsâlihâ*) Eğer işlerse, artık onlu misilleriyle, on misli olarak mükâfatlandırılır.

(*Ve lâ yehlikü ale'llâhi illâ hâlikün*) Allah'ın bu kadar lütfuna, rahmetine, mağfiretine rağmen helâk olan, ancak kendisi helâki hak etmiştir de ondandır.” buyuruyor.

Peygamber Efendimiz, “Yâ Rabbi, Benî İsrail'in keffareti gibi yapma.” diye üç defa söylemiş. Onun üzerine de, işte bu ayet-i kerime inmiş diyor bu alim.

Yâni, denmiş oluyor ki: “Siz böyle bilmediğiniz şeyleri, bilmediğiniz tarza istemeyin! Yâni, Benî İsrâil'in keffareti gibi keffaret... Dur bakalım, bak İslâm çok daha güzelini sizlere getiriyor. Yoksa siz Rasûlünüze, Mûsâ AS'a birçok şeyler sordukları gibi, sorup, isteyip de, böyle bir şey mi yapmak istiyorsunuz?.. Böyle yapmayın! O zaman, peygamberlik makamının şanına uygun bir davranış göstermemiş olursunuz. Peygambere gösterilmesi gereken edebi; böyle haddini bilmek, susmak, beklemek, açıklama beklemek edebini yapmamış olursunuz. Eğer bir de bunu başka art niyetlerle yaparsanız, o zaman çok daha fena olur.”

(Em türîdûne) Em, yoksa demek. “Yoksa siz istiyor musunuz? Yoksa siz Rasûlüllah’a, eskiden böyle kavminin Mûsâ AS’a sorduğu gibi sorular sormak ve isteklerde bulunmak mı istiyorsunuz?”

Bu çeşit sorulara istifham-ı inkârî derler. Yâni, böyle mi istiyorsunuz diye soruyor ama, böyle yapmayın demek yâni. Bazen soru şeklinde daha etkili olduğu için, soru gibi sorulur ama, o yapmayın mânâsına gelir. Burada da mânâ: “Böyle aklınıza her gelen şeyi sorup, aklınıza her gelen şeyi Rasûlüllah’tan istemeyin! Böyle yaparsanız iman yerine küfrü almış olursunuz. Hak yoldan, sırat-ı müstakîmden, yolun doğrusundan sapmış olursunuz.” buyurmuş oluyor.

Demek ki, Rasûlüllah’a karşı ümmetin nasıl bir edeb takınması, nasıl böyle edeble dinlemesi, durumu takip etmesi gerektiği öğretilmiş oluyor. Eski ümmetlerin peygamberlerine karşı yaptıkları aşırılıklar, saygısızlıklar, küstahlıklar ve aşırı isteklerin de hatırlatılması var burada...

Meselâ, Mûsâ AS’a ne demişler yahudiler?.. Kur’an-ı Kerim’in bize bildirildiğine göre... Muhakkak ki onların kendi kitaplarında da vardır, açıklamaları filan vardır tahminime göre. Ama Kur’an-ı Kerim’de bize bildiriliyor ki:

أَرْنَا اللَّهَ جَهْرَةً

(النساء: ۱۵۳)

(*Erina'llàhe cehreten*) “Allah’ı bize aşikâre göster, şu gözümüzle Allah’ı görelim!” (Nisâ, 4/153) demişler. O zaman tecelliye dayanamayıp, Tur Dağı üstlerine yıkılacak gibi olunca, isteklerinin haddi aşan bir istek olduğunu anlamışlar.

c. Kureyş’in İstekleri

Peygamber Efendimiz’den de böyle çeşitli isteklerde bulunanlar olmuş. Onlardan da, misal olsun diye okuyalım, bildirelim:

سَأَلْتُ قُرَيْشُ مُحَمَّدًا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ

يَجْعَلَ لَهُمُ الصَّفَا ذَهَبًا قَالَ نَعَمْ وَهُوَ لَكُمْ

كَالْمَائِدَةِ لِبَنِي إِسْرَائِيلَ فَأَبَوْا وَرَجَعُوا

(*Seelet kureyşün muhammeden*) Bir keresinde Kureyş’ten böyle bir istek gelmiş, Peygamber Efendimiz’e demişler ki: (*En yec’ale lehümü’s-safâ zeheben*) Safâ tepesi var ya, Safâ ile Merve arasında umrede, hacda sa’y ediliyor. Safâ tepesini altın yapmasını Kureyşliler istemiş. “Madem sen peygambersin, bizi yeni bir dine çağırıyorsun. Peygambersen, haydi bakalım bize şu Safâ Tepesi’ni bize altın yap!” demişler,

Yâni, Mûsâ AS’a çeşitli böyle küstah, aşırı isteklerde bulunduğu gibi, Peygamber Efendimiz’e de böyle aşırı isteklerde bulunmalar olmuş. Rivayetlere göre, böyle denilince Peygamber SAS Efendimiz buyurmuş ki:

(*Neam ve hüve leküm*) “Tamam pekâlâ istediğiniz olacak, (*ke’l- mâideti li-benî isrâîl*) ama Benî İsrâil’e gökten indirilen sofraya gibi...” Kur’an-ı Kerim’de Mâide Sûresi’nde, inşâallah önümüzdeki zamanlarda, sağ olursak, Allah imkân verirse, karşılaşacağız.

Benî İsrâil’e İsâ AS geldi, Allah’ın kendisini vazifelendirdiğini, peygamber olduğunu bildirdi. Havârîler de dediler ki:

يَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ هَلْ يَسْتَطِيعُ رَبُّكَ أَنْ يُنَزِّلَ

عَلَيْنَا مَائِدَةً مِنَ السَّمَاءِ قَالَ اتَّقُوا اللَّهَ

إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ

(المائدة: ١١٢)

(*Yâ îse’bne meryem*) “‘Ey Meryem oğlu İsa! (*Hel yestatîu rabbüke en yünezzile aleynâ mâideten mine’s-semâ*)’ Rabbin bize gökten, donatılmış bir sofraya indirebilir mi?’ demişlerdi. O, ‘İman etmiş kimseler iseniz, Allah’tan korkun!’ cevabını vermişti.” (Mâide, 5/112)

قَالُوا نُرِيدُ أَنْ نَأْكُلَ مِنْهَا وَتَطْمَئِنَّ قُلُوبُنَا وَنَعْلَمَ

أَنْ قَدْ صَدَقْتَنَا وَنَكُونَ عَلَيْهَا مِنَ الشَّاهِدِينَ

(المائدة: ١١٣)

(Kâlû nürîdü en ne'küle minhâ ve tatmeinne kulûbünâ ve na'leme en kad saddektenâ ve nekûne aleyhâ mine's-ş-şâhidîn) “Onlar, ‘Ondan yiyelim, kalplerimiz mutmain olsun, gönüllerimiz rahatlasın, bize doğru söylediğini kesin olarak bilelim ve ona gözleriyle görmüş şahitler olalım istiyoruz.’ demişlerdi.”

Bunun üzerine İsâ AS şöyle dua etti:

اللَّهُمَّ رَبَّنَا أَنْزِلْ عَلَيْنَا مَائِدَةً مِنَ السَّمَاءِ

تَكُونُ لَنَا عِيدًا لِأَوَّلِنَا وَآخِرِنَا وَآيَةً مِنْكَ

وَارْزُقْنَا وَأَنْتَ خَيْرُ الرَّازِقِينَ

(المائدة: ١١٤)

(Allâhümme rabbenâ enzil aleynâ mâideten mine's-semâi tekûnü lenâ îden li-evvelinâ ve âhirinâ ve âyeten minke ve'rzuknâ ve ente hayru'r-râzikîn) “Ey Rabbimiz! Bize gökten bir sofrayı indir ki, bizim için, geçmiş ve geleceklerimiz için bayram ve senden bir âyet, mucize olsun. Bizi rızıklandır; zaten sen, rızık verenlerin en hayırlısıdır.” (Mîde, 5/114)

Sonra onları uyardı:

“—Allah-u Teâlâ Hazretleri bu isteğinizi yerine getirecek, sofrayı indirecek, siz de yiyeceksiniz. Ama ondan sonra, bu mucizeye rağmen hâlâ inanmazsanız, o zaman kendinizin başına gelecek felâketleri artık bekleyin!” diye bildirdi İsâ AS.

Burada da, “Safa tepesini altın yap yâ Muhammed!” deyince, Peygamber Efendimiz de, “Tamam, olur, onu öyle yapacak Cenâb-ı Hak ama, bu Mâide meselesi gibi olur. İsâ AS’ın havarilerine indirilen Mâide meselesi gibidir sizin için.” demiş. Yâni, “Altın olacak; altın olduğunu gördükten ona inanmazsanız, artık o zaman başınıza gelecek felaketi, kahr-ı ilâhiyi bekleyin!” deyince, o zaman bakmışlar pabuç pahalı, ısrar etmemişler, savuşup gitmişler.

Bunlar tabii, bu istekler Rasûlüllah’ı güya mat etmek için, güya ilzam etmek, susturmak için, aciz bırakmak için... Halbuki Cenâb-ı Hak onların istediklerini indirmeye elbette kâdirdir. Rasûlü dua ederse, gösterirdi. Zaten nice nice mucizeler de gösterdi.

İşte böyle kâfirlerin bu çeşit sualler sormaları; mü’min olanların da kendi hadlerini aşan, kendisini ilgilendirmeyen konularda işte, “Benî İsrail’in keffareti gibi kefarete inse bize...” gibi aşırı istekleri, çok soruları, fazla soruları burada yasaklanmış oluyor.

Bu hususta Peygamber SAS Efendimiz, bize bazı tavsiyelerde bulunmuştur. Bir de rivayet ediliyor ki: Peygamber Efendimiz’e adamın birisi bir mesele sormuş, müstehcen bir mesele... O da konuşsa, konu biraz müstehcen; sussa, susması da böyle bir meselede uygun olmaz. Sükût eylemiş. Çünkü Peygamber Efendimiz, kendisine bir soru sorulduğu zaman, Cenâb-ı Hak ne bildirecek diye onu beklemeye girerdi. Onun üzerine, Allah-u Teâlâ Hazretleri mülâane ayetini indirmiş.

d. Peygamber SAS'ın Çok Soru Sormayı Yasaklaması

Muğîre ibn-i Şu'be RA'dan rivayet edildiğine göre:⁴

أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَنْهَى عَنْ
قِيلَ وَقَالَ وَإِضَاعَةِ الْمَالِ وَكَثْرَةِ السُّؤَالِ

(خ. م. حم. عن مغيرة)

(*Enne rasûlü'llah SAS, kâne yenhâ an kîl ve kâl*) “Peygamber Efendimiz dedikodudan, dedi ki, denildi ki demekten men ederdi. ‘Yapmayın böyle, çok konuşmayın!’ derdi. (*Ve idàati'l-mâl*) Malı zâyî etmekten, boşa harcamaktan, israftan men ederdi. (*Ve kesreti's-suâl*) Çok soru sormaktan men ederdi.”

⁴ Buhârî, *Sahîh*, c.V, s.2375, no:6108; Müslim, *Sahîh*, c.III, s.1340, no:593; Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.IV, s.250, no:18217; Dârimî, *Sünen*, c.II, s.401, no:2751; İbn-i Huzeyme, *Sahîh*, c.I, s.365, no:742; İbn-i Hibbân, *Sahîh*, c.XII, s.367, no:5556; Buhârî, *Edebü'l-Müfred*, c.I, s.111, no:297; Taberânî, *Mu'cemü'l-Kebîr*, c.XX, s.383, no:897; Taberânî, *Mu'cemü'l-Evsat*, c.IV, s.102, no:3709; Abdü'r-Rezzâk, *Musanef*, c.X, s.440, no:19638; Abd ibn-i Humejd, *Müsned*, c.I, s.150, no:391; *Müsnedü'ş-Şihâb*, c.II, s.155, no:1088; İbn-i Asâkir, *Mu'cem*, c.I, s.453, no:934; İbn-i Asâkir, *Târih-i Dimaşk*, c.LXII, s.424; Muğîre ibn-i Şu'be RA'dan.

İbn-i Hibbân, *Sahîh*, c.X, s.423, no:4560; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, c.VIII, s.329; Ebû Hüreyre RA'dan.

Taberânî, *Mu'cemü'l-Kebîr*, c.IX, s.28, no:8307; Ömer ibn-i Mâlik el-Ensârî RA'dan.

Sahîh-i Müslim'de geçiyor, buyurmuş ki
Peygamber SAS Efendimiz:⁵

ذُرُونِي مَا تَرَكَتُكُمْ فَإِنَّمَا هَلَكَ مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ

بِكثَرَةِ سُؤَالِهِمْ وَاخْتِلَافِهِمْ عَلَى أَنْبِيَائِهِمْ

فَإِذَا أَمَرْتُمْ بِأَمْرٍ فَأَتُوا مِنْهُ مَا اسْتَطَعْتُمْ

وَإِن نَهَيْتُمْ عَنْ شَيْءٍ فَاجْتَنِبُوهُ

(م. عن أبي هريرة)

(*Zerûnî mâ terektüküm*) “Ben size bir şey söylemediğim zaman, siz meseleyi kurcalayıp beni bazı konularda ille açıklama yapmaya zorlatmayın. Ben sizi bıraktığım zaman, siz beni serbest bırakın! (*Feinnemâ heleke men kâne kableküm bi-kesreti süâlihim*) Sizden önceki ümmetler, peygamberlerine çok sorular sordukları için helâk oldular. (*Va’htilâfihim alâ enbiyâihim*) Peygamberlerine böyle sorular sorup, direktip dayattıkları için helâk oldular.

⁵ Müslim, *Sahîh*, c.II, s.975, no:1337; Neseî, *Sünen*, c.V, s.110, no:2619; İbn-i Mâce, *Sünen*, c.I, s.4, no:3; Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.II, s.247, no:7361; İbn-i Huzeyme, *Sahîh*, c.IV, s.129, no:2508; İbn-i Hibbân, *Sahîh*, c.I, s.198, no:18; İmam Mâlik, *Muvatta*, c.III, s.507, no:995; İmam Şâfiî, *Müsned*, c.I, s.272, no:1302; Ebû Ya’lâ, *Müsned*, c.XI, s.195, no:6305; Taberânî, *Mu’cemü’l-Evsat*, c.III, s.135, no:2715; Beyhakî, *Sünenü’l-Kübrâ*, c.IV, s.253, no:8003; Neseî, *Sünenü’l-Kübrâ*, c.II, s.319, no:3598; İshak ibn-i Râhavyeh, *Müsned*, c.I, s.151, no:91; Begavî, *Şerhü’s-Sünneh*, c.I, s.92; Hamîdî, *Müsned*, c.II, s.477; Deylemî, *Müsnedü’l-Firdevs*, c.II, s.241, no:3137; Ebû Hüreyre RA’dan.

(*Feizâ emertüküm bi-emrin fe'tû minhü me'steta'tüm*) Ben size bir şey emrettim mi, onu o haliyle gücünüz yettiğince yapmaya çalışın! (*Fein neheytücum an şey'in*) Bir şeyi de yapmayın dediğim zaman size, (*fe'ctenibûhü*) onu yapmamaya çalışın!" diye bu hususta nasihat eylemiş.

Çünkü Peygamber SAS Efendimiz Allah'ın peygamberi olduğu için;

وَمَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوَىٰ إِنْ هُوَ إِلَّا وَحْيٌ يُوحَىٰ

(النجم: ٣-٤)

(*Ve mâ yentıku ani'l-hevâ. İn hüve illâ vahyün yûhâ.*) [O arzusuna göre de konuşmaz. Onun bildirdikleri, vahyedilenden başkası değildir.] (Necm, 53/3-4) Ne söylerse Allah'ın emriyle, rızasına uygun olarak söylediğinden, boşuna konuşan bir kişi olmadığından, onu konuşturduğu zaman sorumluluk ve yükümlülük artıyor.

Hani Bakara Sûresi'nde Benî İsrâil'in, "Sığır kesin!" denildiği zaman, çeşitli sorular sordukça işi zorlaştırdıkları gibi. Halbuki, bir sığır kesin denildiği zaman, önlerine gelen herhangi bir sığırı kesselerdi, vazife yerine getirilmiş olacaktı. Rengini, şeklini, cinsini ve sâiresini sora sora, çok pahalı, çok zor bir duruma doğru götürmüşlerdi işi.

Onun gibi, peygamberlere fazla soru sormak işi sıkıştırır, alanı daraltır ve yapılmayı güçleştirecek yeni şartlar getirir.

Onun için, “Bir şey emredersem, gücünüz yettiğince yapmaya çalışın; bir şeyi yasakladığım zaman da, ondan kaçının!” diyor Efendimiz.

Bunun güzel misallerinden bir tanesi: Ebû Hüreyre RA buyuruyor ki:⁶

خَطَبَنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ

أَيُّهَا النَّاسُ قَدْ فَرَضَ اللَّهُ عَلَيْكُمُ الْحَجَّ

فَحُجُّوا فَقَالَ رَجُلٌ أَكُلَّ عَامٍ يَا رَسُولَ اللَّهِ

فَسَكَتَ حَتَّى قَالَهَا ثَلَاثًا فَقَالَ

رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا وَلَوْ قُلْتُ

نَعَمْ لَوْجَبْتُ وَلَوْ وَجَبْتُ لَمَا

اسْتَطَعْتُمْ ثُمَّ قَالَ ذَرُونِي مَا تَرَكَتُكُمْ

(م. حم. خز. ق. عن أبي هريرة)

(*Hatabenâ rasûlü'llàh SAS, fekàle*) Peygamber SAS Efendimiz bize hitab ederek buyurdu ki:

⁶ Müslim, *Sahîh*, c.II, s.975, no:1337; Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.II, s.508, no:10615; İbn-i Huzeyme, *Sahîh*, c.IV, s.129, no:2508; İbn-i Hibbân, *Sahîh*, c.IX, s.18, no:3704; Beyhakî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.IV, s.325, no:8398; Tahavî, *Müşkilü'l-Âsâr*, c.III, s.499, no:1267; Ebû Hüreyre RA'dan.

(*Eyyühe'n-nâs*) “Ey insanlar! (*Kad farada'llàhu aleykümü'l- hacce, fehaccû*) Allah-u Teâlâ size Mekke-i Mükerra'deki Kâbe-i Müşerrefe'yi usûlüne uygun, belli zamanda ziyaret edip haccetmeyi, hac vazifelerini yapmayı farz kıldı. O halde haccediniz!” deyince, (*fekàle racülün*) adamın birisi, yâni ashabdan mü'min bir kimse RA, dedi ki:

(*E külle àmin yâ rasûla'llàh?*) “Her sene mi yâ Rasûlallah?”

İşte fazla konuşmanın, lüzumsuz konuşmanın misali... Halbuki, “Allah size haccı farz kıldı.” demişti Peygamber Efendimiz. Kaç tane olacak diye bir şart yoktu. Böyle ıtlakı üzere, yâni kayıtlar, bağlar olmadan geniş bir şekilde söylenmişti.

“—Her sene mi yâ Rasûlallah?” deyince, (*fesekete*) Peygamber SAS sükut etti. (*Hattâ kâlehâ selâsen*) Adam üç defa sordu, üç defa sükut etti. Hatta Peygamber Efendimiz hücre-i saadetine, beyt-i saadetine girdi, çıktı. (*Fekàle rasûlü'llàh SAS*) Sonra dedi ki:

(*Lâ*) “Hayır, her sene değil. (*Ve lev kultü neam*) Eğer o zaman ben durmasaydım da, ‘Her sene mi yâ Rasûlallah?’ deyince, evet deseydim; (*levecebet*) o zaman size her sene haccetmek vacib olurdu. (*Ve lev vecebet, lemesteta'tüm*) Her sene de öyle haccetmek mecbur olsaydı, güç yetiremezsiniz.” Çünkü benim sözüme Cenâb-ı Hak itibar ediyor, benim sözüme uyulsun diye beni size göndermiş. Öyle söyleyiverseydim, o zaman onu yapmanız sizin boynunuza borç olacaktı.

(Sümme kàle) Sonra dedi ki: (Zerûnî mâ terektüm) “Beni, ben size daha geniş bir açıklama yapmadığım zaman, söylediğim kadarıyla bırakın; böyle aşırı kurcalamalar yapmayın!” diye tavsiye etti.

Sahabe-i kiram bu ayet-i kerime ve bu hadis-i şeriflerde kendilerine öğretilen âdaba gayet güzel riayet etmişlerdir. Enes İbn-i Mâlik RA diyor ki:⁷

نُهَيْنَا أَنْ نَسْأَلَ رَسُولَ اللَّهِ عَنْ شَيْءٍ فَكَانَ
يُعْجِبُنَا أَنْ يَأْتِيَ الرَّجُلُ مِنْ أَهْلِ الْبَادِيَةِ
فَيَسْأَلُهُ وَنَحْنُ نَسْمَعُ

(م. حم. حب. عن أنس)

(Nühînâ en nes’ele rasûla’llâhi an şey’in) “Artık Rasûlüllah’a böyle olur olmaz her şeyi sormaktan men olununca, artık biz kendimiz bir şey soramazdık. (Fekâne yu’cibünâ en ye’tiye’r-racülü min ehli’l-bâdiyeti feyes’elühû ve nahnü nesma’) Çölden, çöl ahalisinden böyle yabancı, bu işleri bilmeyen saf birisi gelsin de, bir şeyler sorsun Peygamber Efendimiz’e; biz de onun açıklamalarını duyalım derdik. O hoşumuza giderdi.”

⁷ Müslim, *Sahîh*, c.I, s.41, no:12; Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.III, s.143, no:12479; İbn-i Hibbân, *Sahîh*, c.I, s.368, no:155; Ebû Ya’lâ, *Müsned*, c.VI, s.80, no:3333; İbn-i Ebî Şeybe, c.VI, s.158, no:30318; Beyhakî, *Sünenü’l-Kübrâ*, c.IV, s.325, no:8394; Abd ibn-i Humeyd, *Müsned*, c.I, s.384, no:1285; Enes ibn-i Mâlik RA’dan.

Kendileri soramazlarmış. “Bu işi bilmeyen birisi sorsa da, biz de dinlesek!” derlermiş. Ve yine El-Berâ ibn-i Âzib RA’dan rivayet ediliyor ki:

إِنْ كَانَ لِيَأْتِي عَلَيَّ السَّنَةَ أُرِيدُ أَنْ أَسْأَلَ
رَسُولَ اللَّهِ عَنْ شَيْءٍ فَأَتَهَيَّبُ مِنْهُ
وَإِنْ كُنَّا لَنَتَمَنَّى الْأَعْرَابِ

(*In kâne leye'tî aleyye's-senetü ürîdu en es'ele rasûla'llàh an şey'in feeteheyyebü minhü*)
“Bazen bir sene olurdu, Rasûlüllah’a bir şeyi sormak isterdim ama, onun heybetinden, bu ayetlerden, ‘Acaba âdâba aykırı mı hareket ederim, fazla mı kurcalamış olurum?’ diye sormazdım. (*Ve in künnâ lenetemenne'l-a'râb*) Bedevîleri temennî ederdik. Gelse de bedevîler, bir şey sorsalar diye bedevîleri temenni ederdik.” diyor. Ashab-ı kiram böyle riayet etmişler bu emre.

e. Güzel Soru Sormak İlimdendir

Abdullah ibn-i Abbas RA da, Kur’an-ı Kerim’i, tefsiri çok iyi bilen bir kişi olarak diyor ki:⁸

⁸ Taberânî, *Mu’cemü'l-Kebîr*, c.XI, s.454, no:12288; Dârimî, *Sünen*, c.I, s.63, no:125; Bezzâr, *Müsned*, c.II, s.190, no:5065; Hatîb-i Bağdâdî, *Târih-i Bağdad*, c.XII, s.14, no:6376; Abdullah ibn-i Abbas RA’dan.

Mecmaü'z-Zevâid, c.I, s.393, no:723.

مَا رَأَيْتُ قَوْمًا خَيْرًا مِنْ أَصْحَابِ مُحَمَّدٍ صَلَّى
اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا سَأَلُوهُ إِلَّا عَنِ ثِنْتَيْ عَشْرَةَ
مَسْأَلَةً كُلِّهَا فِي الْقُرْآنِ (يَسْأَلُونَكَ عَنِ
الْخَمْرِ وَالْمَيْسِرِ وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الشَّهْرِ
الْحَرَامِ وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الْيَتَامَى)
يَعْنِي هَذَا وَأَشْبَاهَهُ

(*Mâ raeytü kavmen hayran min ashabi muhammedin salla'llàhu aleyhi ve sellem*)
“Muhammed AS’ın ashabı kadar, – *rıdvânu’llâhi aleyhim ecmaîn*— daha hayırlı bir kavim görülmemiştir; ben daha hayırlısını görmedim.
(*Mâ seelûhu illâ ani’snetey aşerete mes’eleh*)
Ancak on iki mesele sordular Peygamber Efendimiz’e... (*Küllihâ fi’l-kur’an*) “Hepsi Kur’an-ı Kerim’de var, yer almış sordukları şeyler.” Meselâ, neler sormuşlar? Güzel, yerli yerince sorulardan, bu on iki şeyden birkaç tanesini hatırlayalım:

(*Yes’elûneke ani’l-hamri ve’l-meysir*) “İçki içmek ve meysir denilen kumarı oynamak hususunu sana soruyorlar ey Rasûlüm.” ayet-i kerimesi. (Bakara, 2/219) Bu ayet-i kerimede tabii, içki ve kumarın şeytanın işi olduğu bildirildi ve içkinin içilmemesi, kumarın oynanmaması emredildi. İyi ki sormuşlar, o açıklandı.

(*Ve yes'elûneke ani's-şehri'l-harâmi kîtâlin fîh*) Haram aylarda, hac aylarında savaşmanın durumunu sormuşlardı. (Bakara, 2/217)

(*Ve yes'elûneke ani'l-yetâmâ*) Yetimlere karşı nasıl muamele edeceklerini sormuşlardı. (Bakara, 2/220)

Tabii bu gibi şeylerin güzel sorular olduğunu da, Abdullah ibn- i Abbas güzel sorulara misal olarak veriyor.

Aziz ve muhterem izleyiciler ve dinleyiciler! Elbette bazı şeylerin sorulması gerekir. Öğrenmek isteyen insanların, bilenlere bazı şeyleri sorması lâzım! Onun için, Peygamber Efendimiz bir hadis-i şerifinde buyurmuş ki:

“—Ey mübarek insanlar, sorun soruları! Çünkü bundan üç taraf da istifade eder: Soran sevap kazanır, cevabı veren sevap kazanır, dinleyenler sevap kazanır.”

Soru, bilginin öğrenilmesi için şart olan bir husustur. Hattâ güzel bir husustur. Çünkü, sorunun cevabını dinleyenin hatırında daha kolay kalır. Hiç soru olmadan o konuyu anlatmaktan, bir sorunun cevabı olarak o konu anlatıldığı zaman daha akılda kalıcı olur. Yâni öğretici sıfatı vardır.

Bütün mesele, sorunun ne niyetle sorulduğu... Yâni inat için mi, müşkül durumda bırakmak için mi, inkârın bir çeşidi olarak mı soruluyor?.. Yoksa zevzeklik, gevezelik, aşırısı, lüzumsuz teferruata dalmak gibi mi?..

Onun için, böyle iyi niyetli olmasına rağmen bazı kimselerin abuk, yersiz sorular sorması dolayısıyla alimlerimiz – *rahmetu'llâhi aleyhim ecmaîn*– demişlerdir ki:

حُسْنُ السُّؤَالِ مِنَ الْعِلْمِ

(*Hüsnü's-suâli mine'l-ilm*) “Güzel soru sormak ilimdendir.” Yâni, alim olan güzel soruyu sorar, yerli yerinde sorar. Cahil olan da olur olmaz, abuk sabuk soru sorar. Tabii o da, kötü sonuçlar meydana getirir.

Eskiden bir konakta yapılan ilim toplantılarına, bir adam gelirmiş; susarmış kenarda, hiç konuşmazmış. Her zaman toplantıya geliyor, hiç konuşmuyor. Bir keresinde demişler ki:

“–Mübarek, sen de bir konuş!” demişler.

O da kalkmış, bir soru sormuş ama, abuk sabuk bir soru...

Ondan sonra demişler ki:

“–Tamam sen sus, hiç konuşma!..”

Yâni, soru sormasını bilmeyen konuşmamalı!.. Konuyu bilmeyen konuşmamalı veya konuyu soracağı zaman, bu soru gerekli mi, değil mi diye epeyce kafasında evirmeli, çevirmeli, güzel sormalı!..

Bizim tasavvuf âdâbında da bu vardır, böyle fazla soru sormamak... Bir de, sormadan anlamaya çalışmak önemli. Yâni, hep sorarak böyle öğrenmek değil de, sormadan irfanıyla anlamaya çalışmak, leb demeden leblebiyi

anlamak önemlidir. Bu da irfanı geliştirir. Yâni, insanın böyle devamlı düşünmesi iyi olur. Tabii, hizmet durumunda olan insanlar, hizmeti yaptıran kimseye soruyu soracaklar:

“—Efendim bunu nasıl yapalım, ne türlü yapalım?” diye.

O da bir talimat verecek, onu çok iyi kavrayıp yapmak lâzım! Elbette sormadan, kendi başına iş yaptığı zaman da, bazen yukarıdaki mercî tarafından:

“—Sen bunu niye yaptın böyle? Sormadın, bilmediğin işte aşırı gitmişsin, yanlış yapmışsın!” denilebilir.

Yâni yeri gelince sorulacak, ama iyice düşünülerek sorulacak ve iyi niyetle sorulacak. Karşı tarafı müşkil durumda bırakmak için sorulmayacak, veyahut fazla teferruata kaydırıp da işi zorlaştırılacak sorular sorulmayacak. Hasılı soru sormak da, demek ki bir sanat. Soru sormak sanatı... Burada, bu ayet-i kerimede bu husus açıklanıyor.

Allah-u Teâlâ Hazretleri bizi, sevdiği kullarından eylesin... Mühim olan o, rızasını kazanmak... Bilgili kullarından eylesin... Çünkü Allah cahilleri sevmez, alimleri sever ve âlim Allah’a daha güzel kulluk eder. İlmi güzel öğrenmeyi nasib eylesin...

Tabii, büyüklerimiz ısrarla belirtmişler ve levhalara yazmışlar, büyüklerimiz de o levhaları başuçlarına asmışlardır. İlmin yanında edebi de öğrenmek lâzım! Her şeyin edebi vardır.

Kuru bir ilim, sadece bilgi çokluğu, bilgisiyle övünme tarafına götürür bilen kimseyi... O da helâk olur o yüzden. Yâni kibre, ücuba, kendini beğenmişliğe düşer, çeşitli münakaşalara girer, her yerde ortaya atılır; iyi olmaz.

İlim yanında edebi de öğrenmeli! Çünkü her şeyin edebi, o şeyin güzel olmasını ve Allah tarafından kabul edilmesini sağlar.

Allah-u Teâlâ Hazretleri cümlemizi ehl-i edeb eylesin... Âdâbdan hiçbir şekilde uzak ve mahrum düşürmesin... Cenâb-ı Hakk'a karşı kulluk âdâbına, Peygamber Efendimiz'e karşı ümmetlik âdâbına ve diğer hususlardaki âdâba, her yönden tam riayet edelim!..

Tabii âdâb her şeyde vardır. Yâni, yemekte içmekte bile vardır. Giyinmekte, kuşanmakta, yürümekte, bakmakta bile vardır. Bunları eski bir arif müftü toplamış *Mecmâu'l-Âdâb* diye bir kitapta... Onun içi ben hep kardeşlerime bu *Mecmâu'l-Âdâb*'ı çok okumalarını tavsiye ederim! Çünkü ayetlerden, hadislerden toplamış olduğu edepleri orada anlatıyor: Yemek nasıl yenilecek, elbise nasıl giyilecek, evlilik nasıl olacak, düğün nasıl olacak; ilim nasıl öğrenilecek, talebe nasıl hareket edecek, hoca nasıl hareket edecek; koca nasıl hareket edecek, hanım nasıl hareket edecek?.. Bunların hepsi âdâb ile oluyor, yâni hepsinin âdâbı var.

Allah-u Teâlâ Hazretleri her yaptığımız işte, bizi işin sünenine, âdâbına uygun, erkânına uygun hareket etmeğe muvaffak eylesin... Güzel işler yapmayı nasib etsin... Sevdiği kul eylesin... Cennetiyle cemâliyle müşerref eylesin... Peygamber Efendimiz'e Firdevs-i A'lâ'da komşu eylesin...

Aziz ve muhterem izleyiciler ve dinleyiciler, *es-selâmü aleyküm ve rahmetu'llâhi ve berekâtühû!*..

Prof. Dr. Mahmud Es'ad COŞAN

12. 10. 1999 - MEDİNE

[Bütün TEFSİR DERSLERİ'ne PDF olarak ulaşmak için tıklayınız.](#)

